

9. IKGADĒJĀ
ĒNU
EKONOMIKAS
KONFERENCE

SSE RIGA

Ēnu ekonomikas indekss Baltijas valstīs 2009.–2018. gadā

SSE Riga Ilgtspējīga biznesa centrs

Dr. Arnis Sauka ir SSE Riga profesors, SSE Riga Ilgtspējīga biznesa centra direktors un NVO "BASE" (*Business Against Shadow Economy*, tulk.: Bizness pret ēnu ekonomiku) valdes loceklis. Viņa galvenās pētniecības interešu jomas ir ēnu ekonomika, uzņēmumu konkurētspēja un darbības izvēšana starptautiskajos tirgus. Arnis ir ieguvis Ph.D. Zigenas Universitātē (Vācija) un ir bijis vieslektors Jenčēpingas Starptautiskajā biznesa skolā (Zviedrija) un Londonas Universitātē - UCL (AK).

E-pasts: arnis.sauka@sseriga.edu

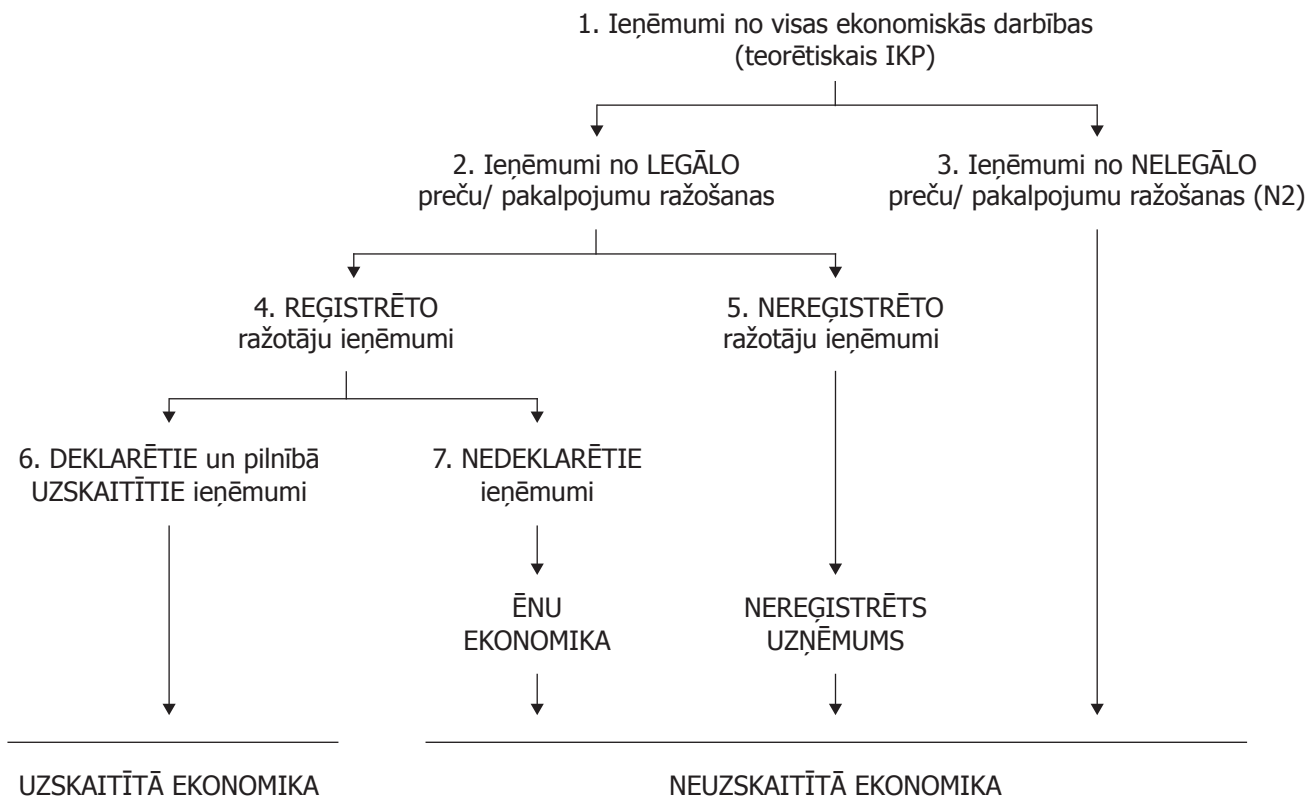
Dr. Tālis Putniņš ir *UTS Biznesa skolas (Sidneja, Austrālija)* un SSE Riga (Latvija) profesors, kā arī Baltijas Starptautiskā ekonomikas politikas studiju centra (Latvija) asociētais pētnieks. Viņa pētniecības interešu lokā ir tādas tēmas kā finanšu ekonomika, tirgus mikrostrukturā, tirgus manipulācijas, izvairīšanās no nodokļu maksāšanas un daļējas pieķeršanas modelēšana. Tālis ir ieguvis Ph.D. Sidnejas Universitātē, kā arī ir bijis vieslektors Kolumbijas Universitātē un Ņujorkas Universitātē.

E-pasts: talis.putnins@sseriga.edu

Kopš 2009. gada:

- Kāds ir ēnu ekonomikas apjoms Latvijā, Lietuvā un Igaunijā?
- Kādi ir galvenie ēnu ekonomikas apjomu ietekmējošie faktori?
- Ko darīt, lai mazinātu ēnu ekonomiku?

Uzskaitītās un neuzskaitītās IKP komponentes

Volume 43, Issue 2, May 2015, Pages 471–490

ELSEVIER

Contents lists available at [ScienceDirect](https://www.sciencedirect.com)

Journal of Comparative Economics

journal homepage: www.elsevier.com/locate/jce

Measuring the shadow economy using company managers

Tālis J. Putniņš^{a,b,*}, Arnis Sauka^{b,*}

^aUniversity of Technology, Sydney, Australia

^bStockholm School of Economics in Riga, Riga, Latvia

- “Tiešā apsekojuma metode”— uzņēmēji kā eksperti
- 2019. gadā par 2018. un 2017. gadu
- Aptuveni 500 telefona intervijas Latvijā, 500 Lietuvā, 500 Igaunijā
- Nejaušā izlase, Orbis datu bāze
- Intervijas veic SKDS
- Indekss balstās uz IKP mērīšanas ieņēmumu pieeju

- Ienākumu neuzrādīšana (peļņa)
- Darbinieku skaita neuzrādīšana
- Aplokšņu algas
- % no ienākumiem, kas tiek maksāti lai ‘nokārtotu lietas’: kukuļošana
- % no līguma summas, kas tiek maksāta lai nodrošinātu valsts pasūtījumus: korupcija

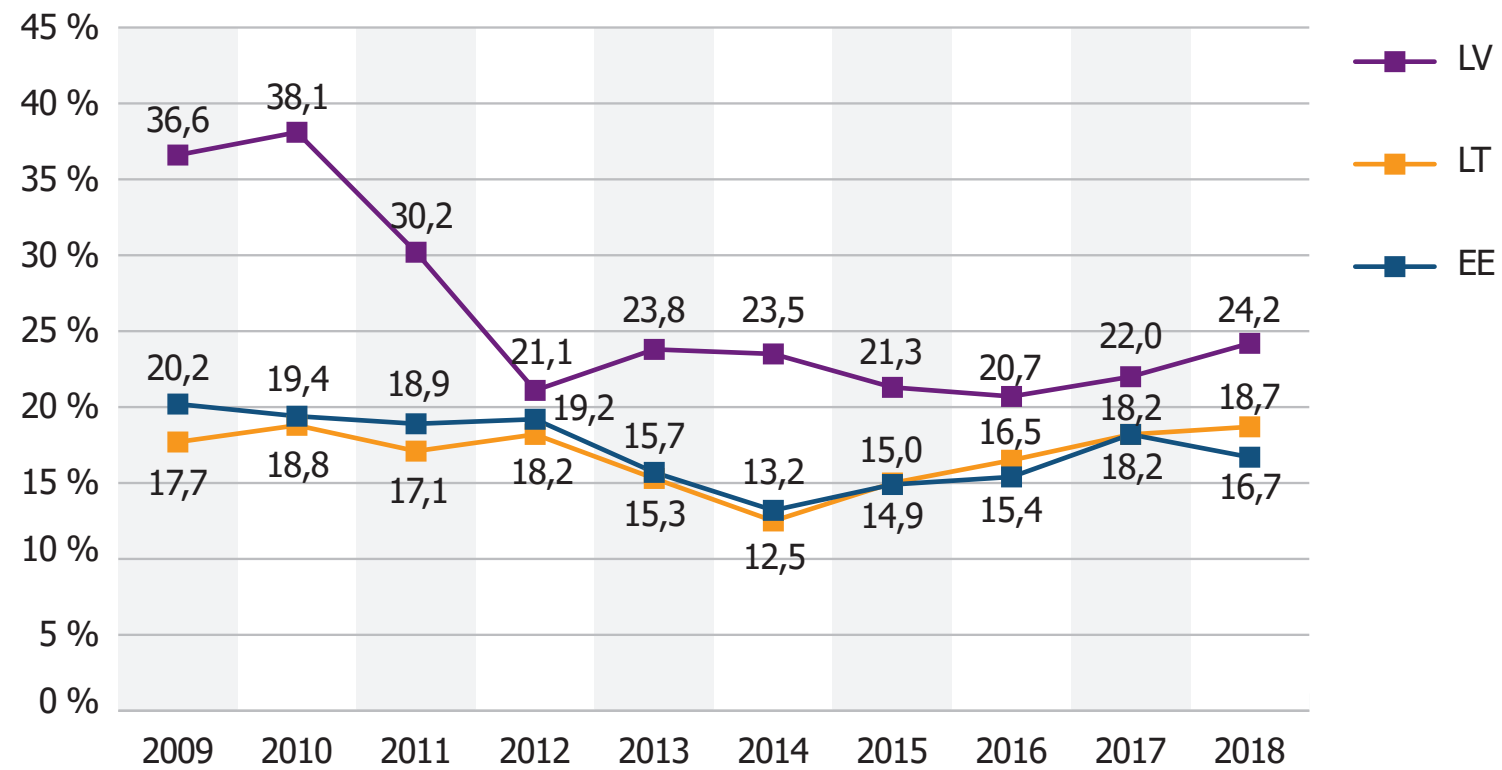
Ēnu ekonomikas apjoms Latvijā, Lietuvā un Igaunijā 2009.–2018. gadā Rezultāti

Ēnu ekonomikas indekss Baltijas valstīs (% no IKP) 2009.–2018. gadā

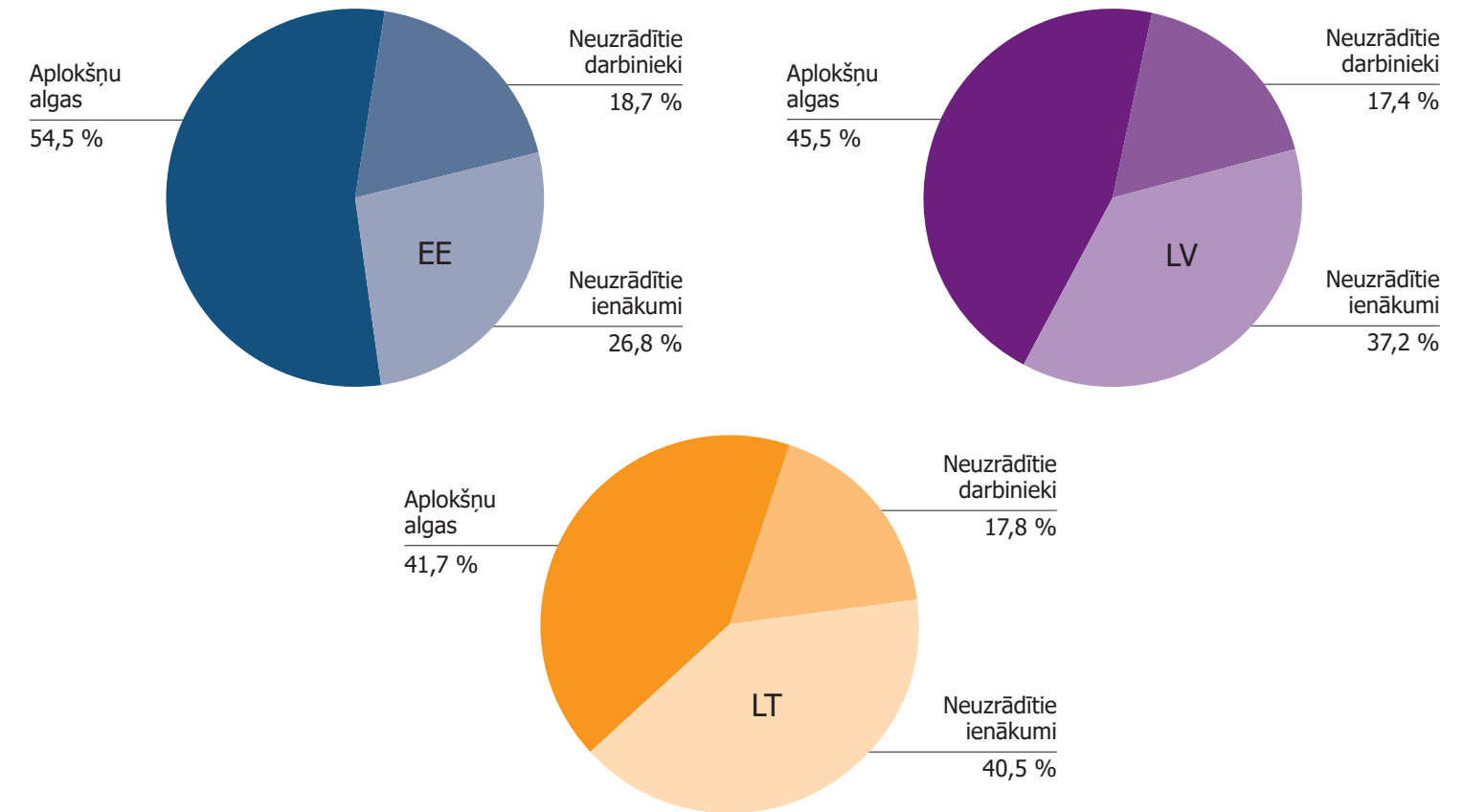
	2018–2017	2018	2017	2016	2015
Latvija	+2,2 (0,0 4,3)	24,2 (21,5 26,8)	22,0 (19,6 24,5)	20,7 (18,0 22,6)	21,3 (19,0 23,7)
Lietuva	+0,5 (-1,1 2,1)	18,7 (17,0 20,4)	18,2 (16,1 20,4)	16,5 (14,8 18,3)	15,0 (13,8 16,3)
Igaunija	-1,5 (-3,3 0,3)	16,7 (14,5 18,8)	18,2 (16,1 20,3)	15,4 (13,1 17,8)	14,9 (12,4 17,4)

	2014	2013	2012	2011	2010	2009
Latvija	23,5 (20,5 26,6)	23,8 (20,7 26,9)	21,1 (18,5 23,6)	30,2 (27,6 32,7)	38,1 (35,9 40,3)	36,6 (34,3 38,9)
Lietuva	12,5 (11,0 13,9)	15,3 (13,6 17,1)	18,2 (16,4 20,1)	17,1 (15,2 19,0)	18,8 (16,9 20,6)	17,7 (15,8 19,7)
Igaunija	13,2 (11,3 15,1)	15,7 (13,5 17,9)	19,2 (16,6 21,9)	18,9 (16,8 20,9)	19,4 (18,0 20,8)	20,2 (18,7 21,7)

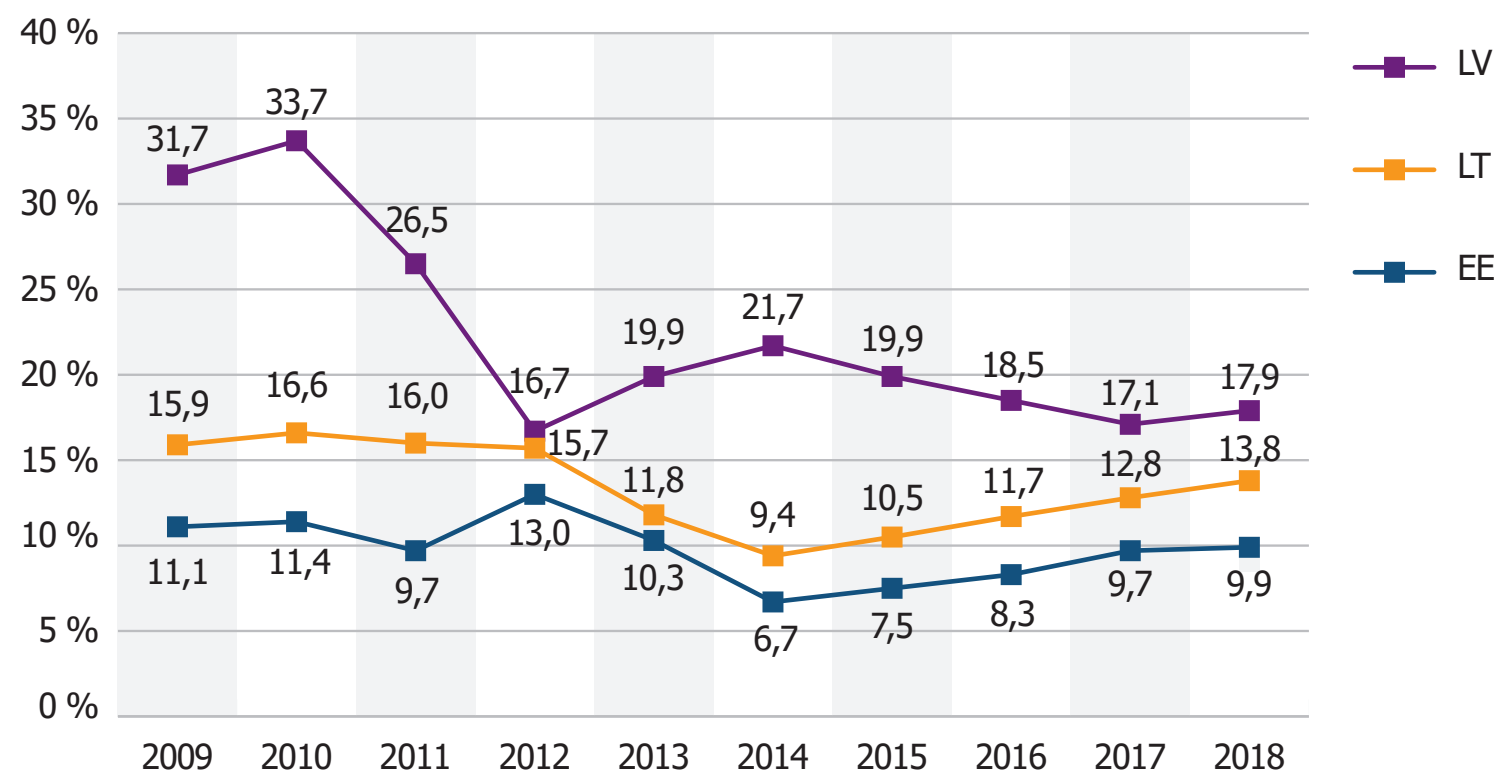
Ēnu ekonomikas dinamika Baltijas valstīs 2009.–2018. gadā

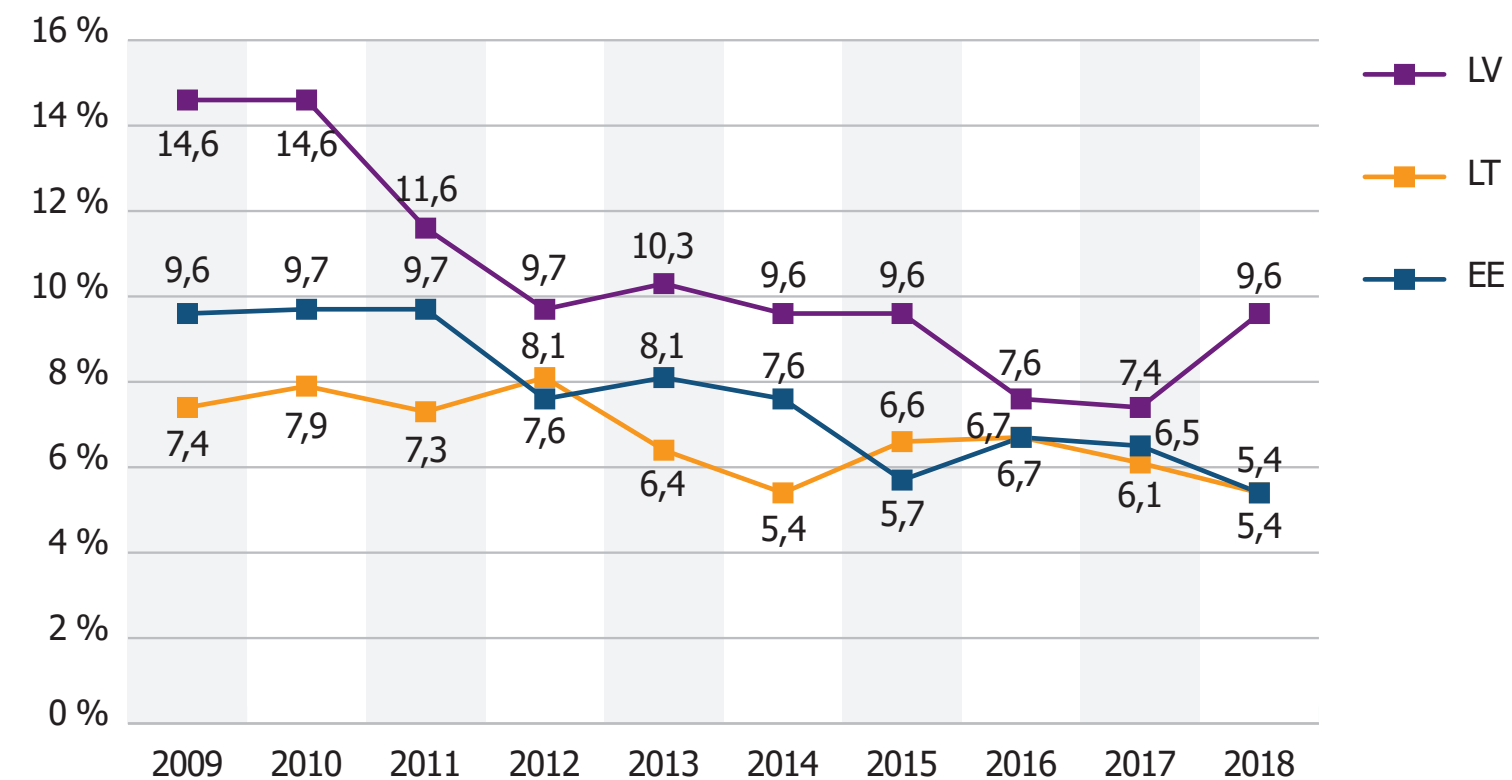
Ēnu ekonomiku veidojošās komponentes 2018. gadā

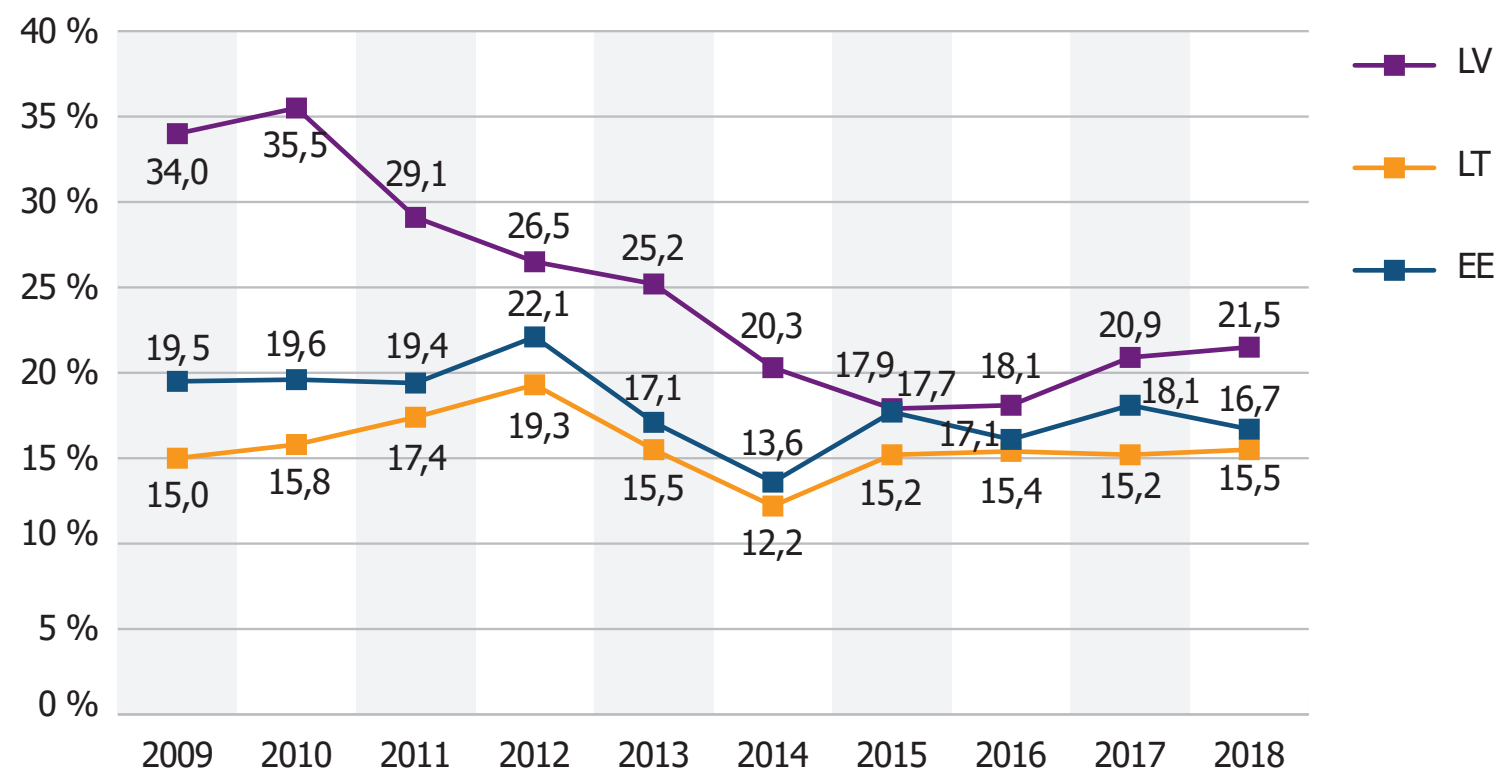
Ienākumu neuzrādīšanas apjoms 2009.–2018. gadā (vidējā ienākumu daļa %, kuru uzņēmumi slēpj no valsts)

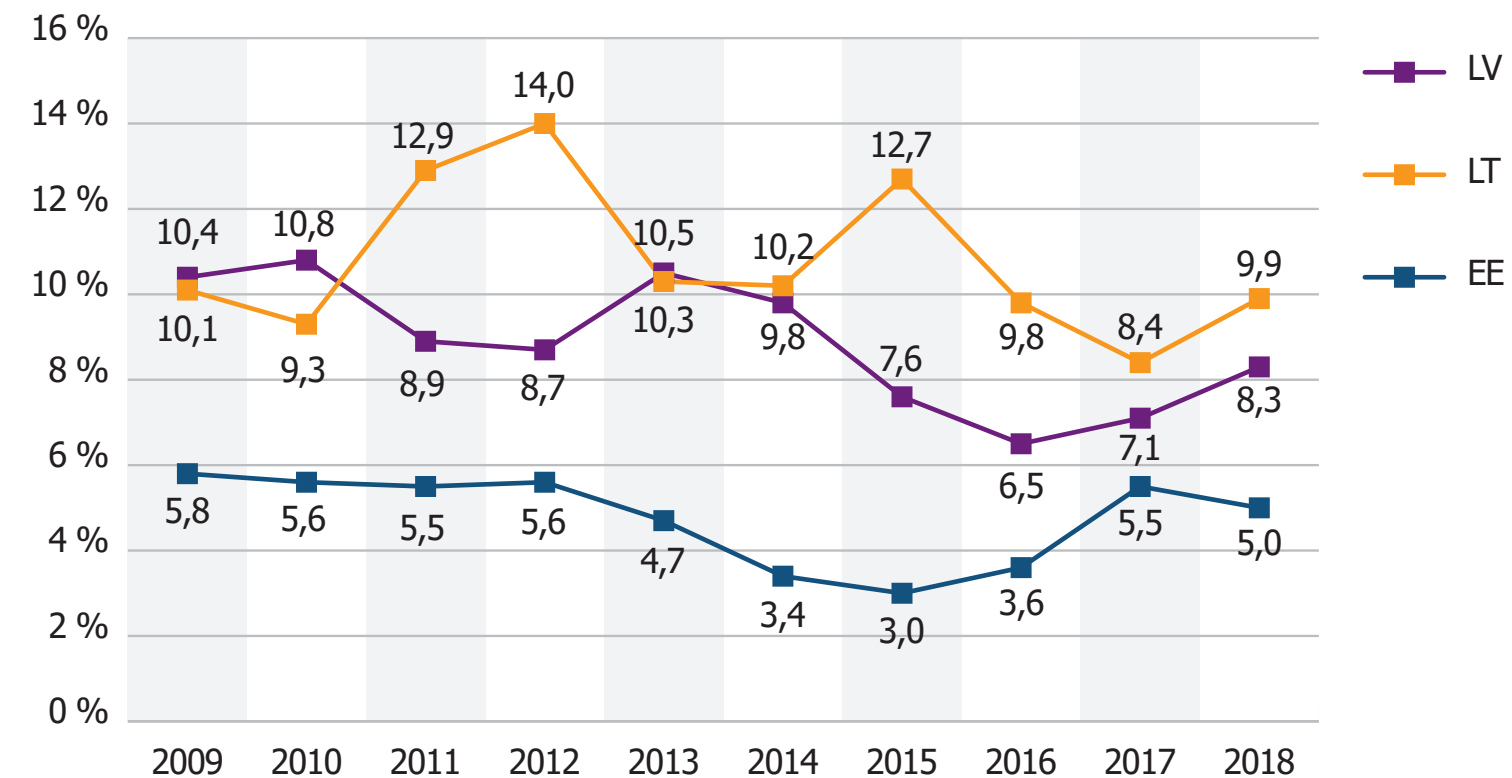
Darbinieku neuzrādīšanas apjoms 2009.–2018. gadā (vidējais % no darbinieku kopskaita, kas tiek nodarbināti bez līguma)

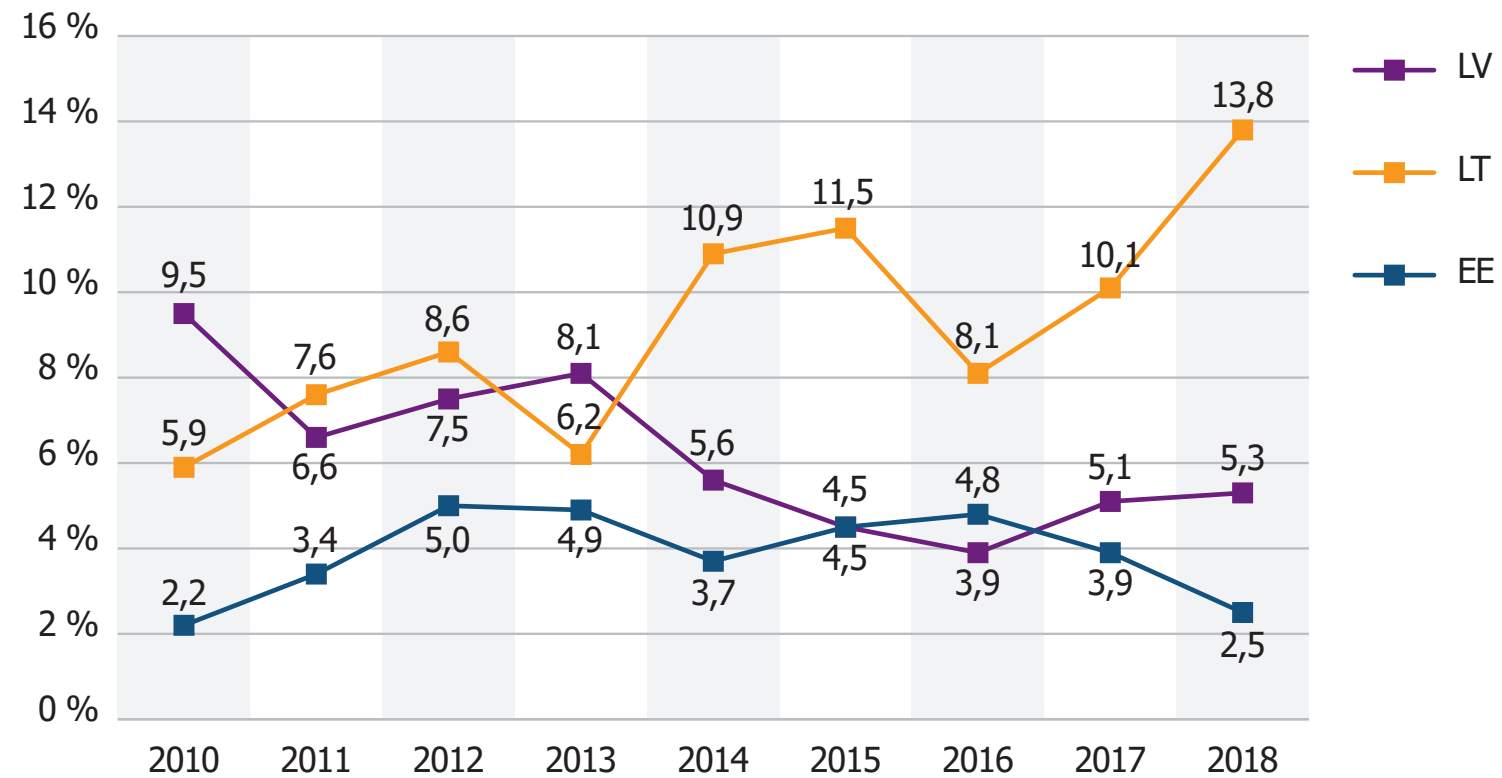
Aploksņu algu apjoms 2009.–2018. gadā (vidējā algas daļa %, kuru uzņēmēji reāli maksā, bet slēpj no valsts)

% no maksājumiem, lai 'nokārtotu lietas' 2009.–2018. gadā (% no ienākumiem, ko uzņēmumi vidēji maksā 'kukuļos')

% no līguma summas, lai nodrošinātu valsts pasūtījumu 2010.–2018. gadā

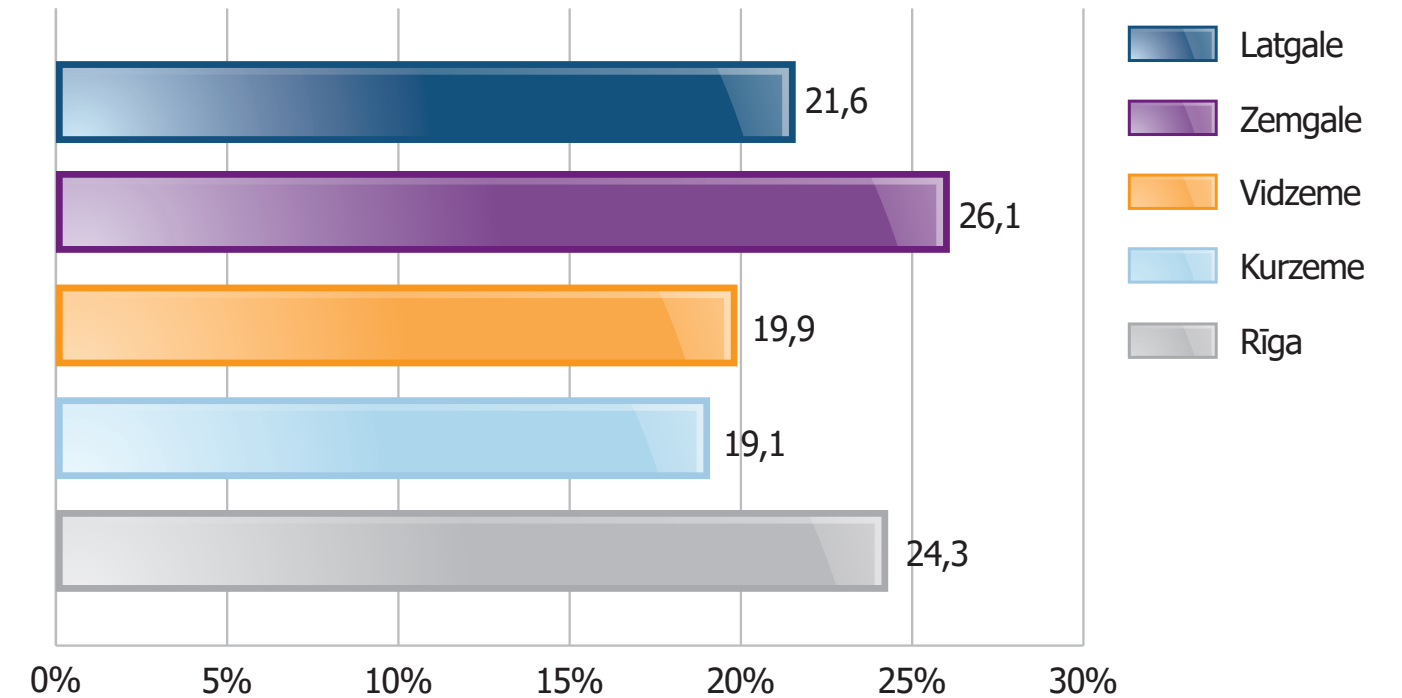

Neregistrēto uzņēmumu īpatsvars Baltijas valstīs (% no IKP) 2013.–2018. gadā

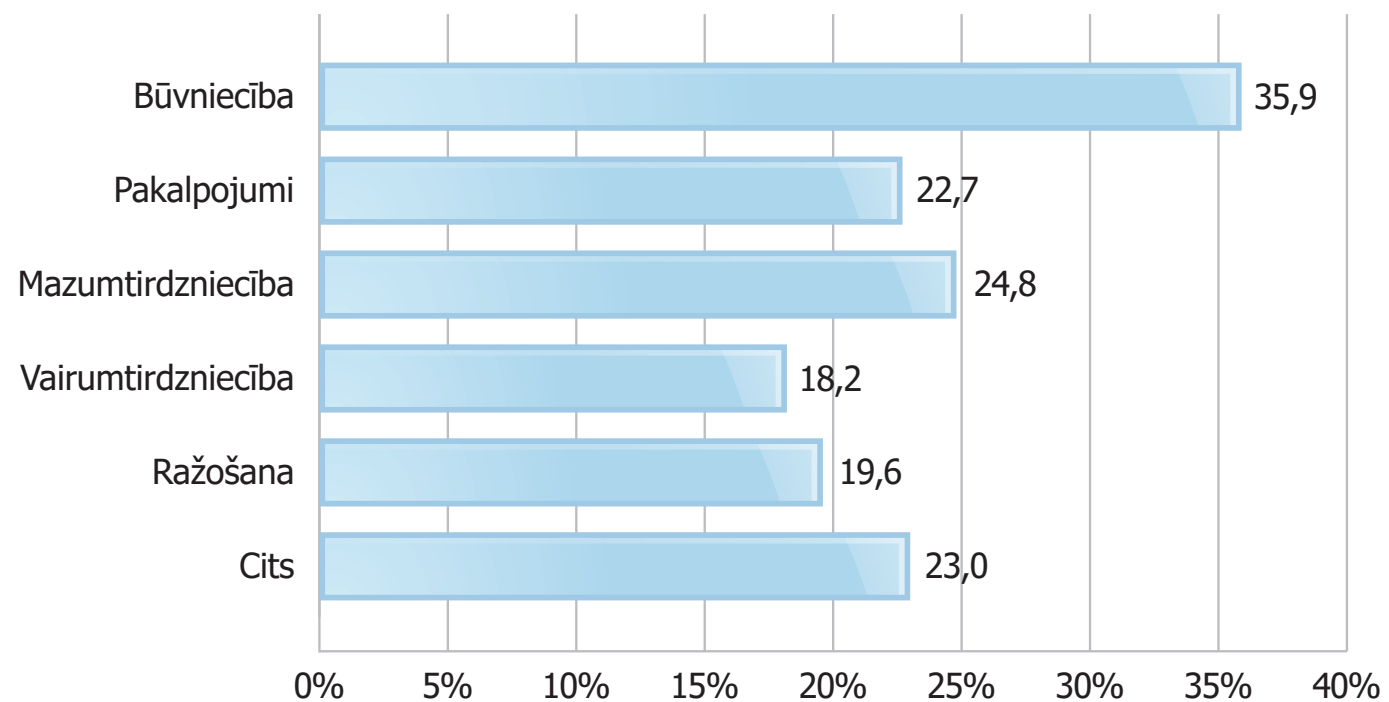
	Latvija	Lietuva	Igaunija
2018. gads	8,6 (7,3 10,1)	10,0 (8,8 11,3)	6,4 (5,0 7,9)
2017. gads	6,5 (5,3 7,8)	8,6 (7,5 9,8)	7,0 (5,7 8,5)
2016. gads	5,3 (4,1 6,5)	8,4 (7,5 9,4)	6,1 (5,1 7,1)
2015. gads	5,2 (4,1 6,3)	7,3 (6,5 8,1)	5,8 (4,5 7,1)
2014. gads	5,6 (4,5 6,7)	5,2 (4,5 6,0)	6,3 (4,5 8,2)
2013. gads	5,4 (4,2 6,6)	6,2 (5,3 7,1)	7,6 (5,4 9,9)

Ēnu ekonomika reģionos, sektoros, dažāda lieluma uzņēmumos

Ēnu ekonomikas lielums (% no IKP) Latvijas reģionos (vidējais 2016.–2018. gadā)

Ēnu ekonomikas lielums Latvijā (% no IKP) nozaru dalījumā (vidējais 2016.–2018. gadā)

Mazāki uzņēmumi (pēc nodarbināto skaita) iesaistās ēnu ekonomikā vairāk kā lieli uzņēmumi.

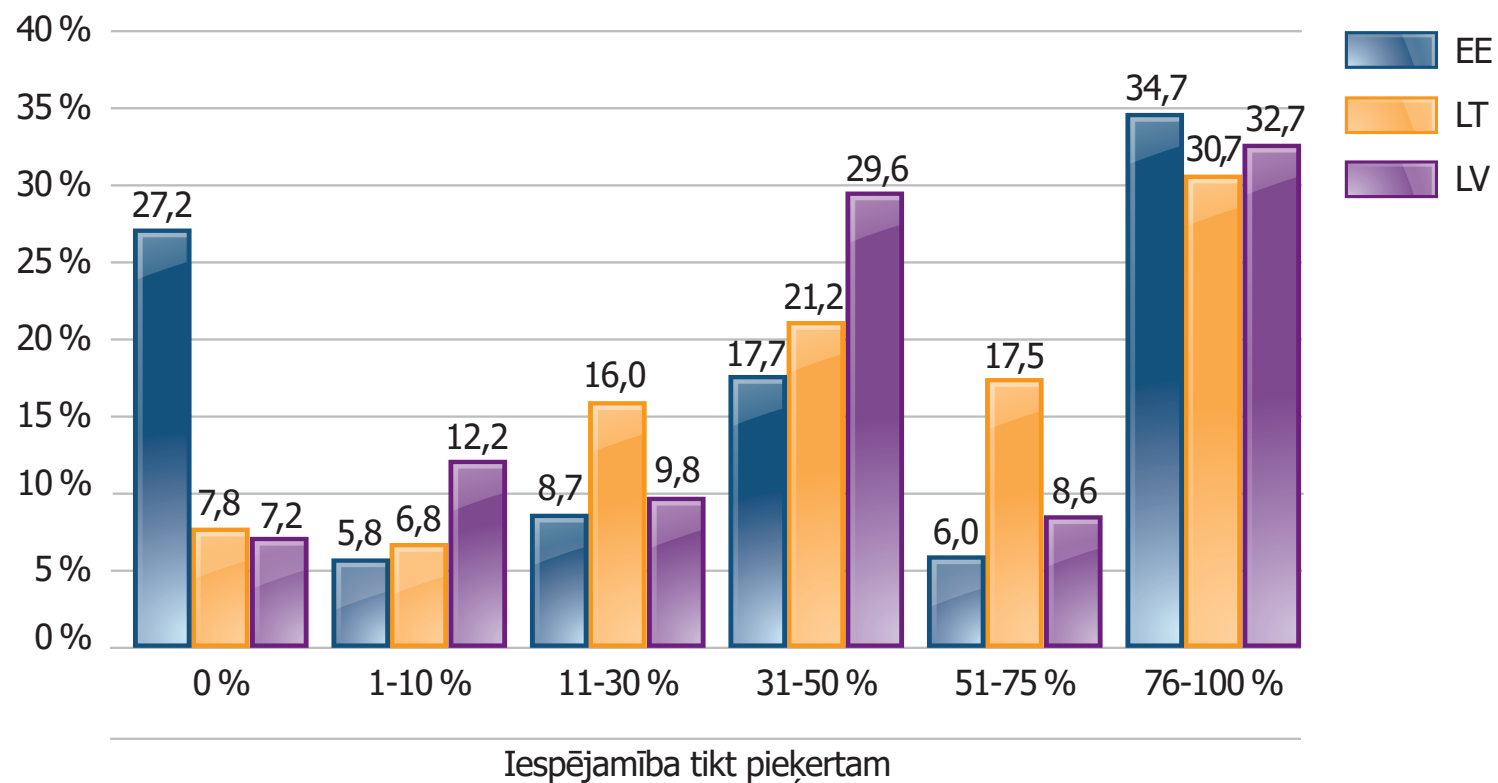
Jaunāki uzņēmumi iesaistās ēnu ekonomikā vairāk kā salīdzinoši vecāki uzņēmumi.

Statistiski nozīmīgi ietekmējoši faktori (izmantojot regresijas analīzi)

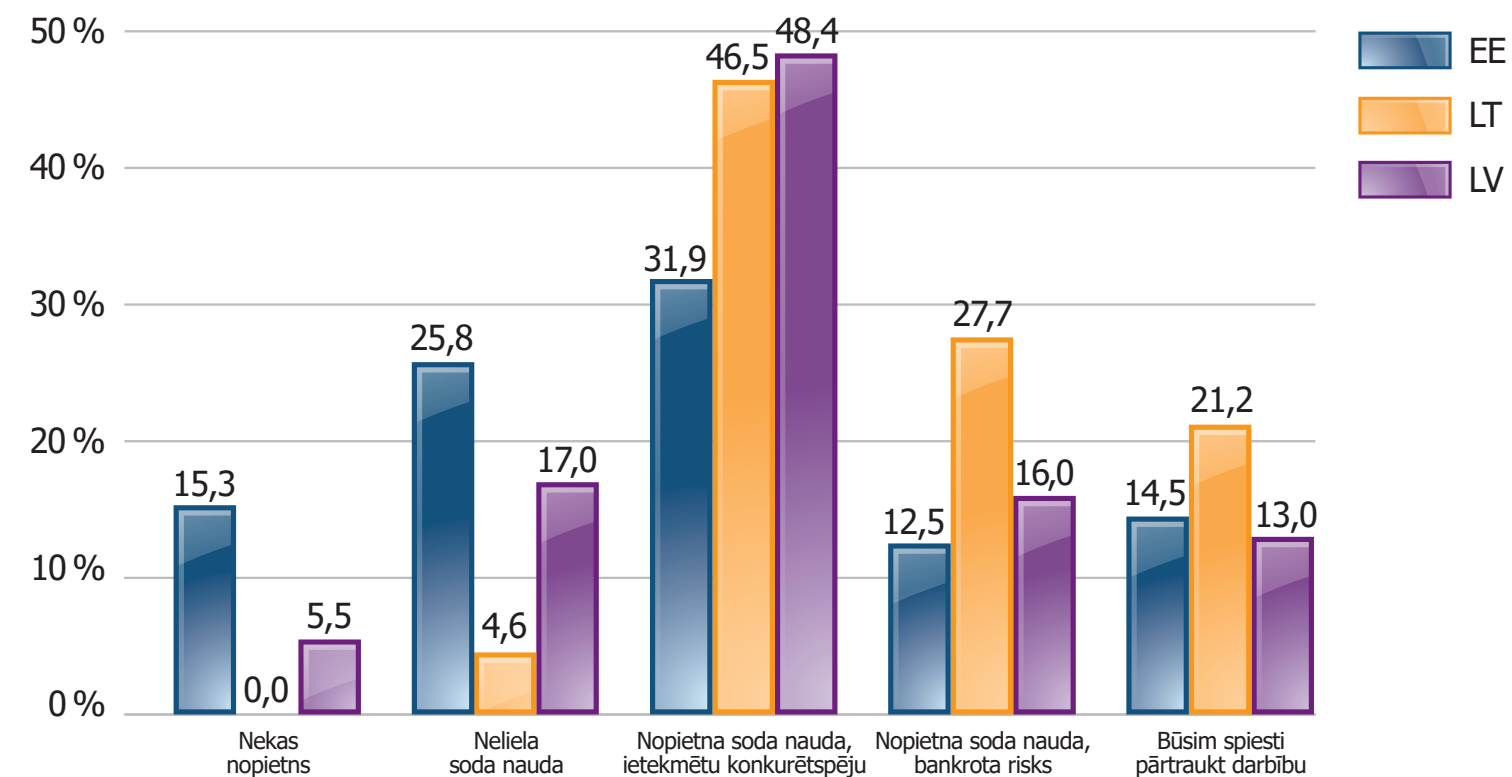
Galvenie ēnu ekonomiku ietekmējošie faktori

- Lielāka iespēja tikt pieķertiem nemaksājot nodokļus un būtiskākas sekas → mazāka uzņēmēju iesaistīšanās ēnu ekonomikas darbībās

Iespējamība tikt pieķertiem par peļņas neuzrādīšanu 2018. gadā

Sekas tikt pieķertiem par apzināti nepatiesu rādījumu sniegšanu 2018. gadā

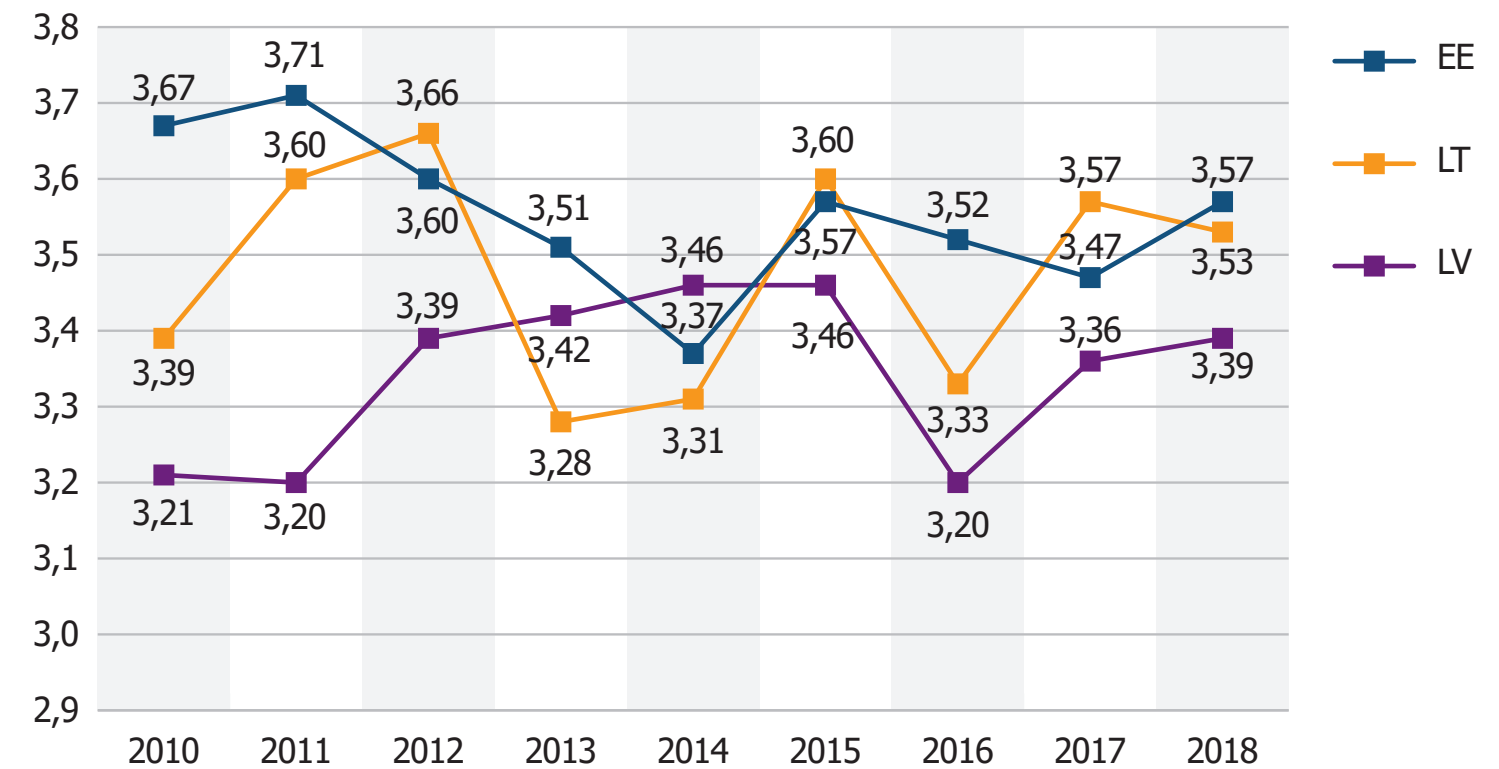

Statistiski nozīmīgi ietekmējoši faktori (izmantojot regresijas analīzi)

- Neapmierinātība → vairāk ēnu darbība
- Iesaistīšanos ēnu ekonomikā visvairāk ietekmē neapmierinātība:
 - ▶ Ar biznesa likumdošanu (stiprākais efekts)
 - ▶ Ar VID darbu
 - ▶ Ar nodokļu politiku
 - ▶ Ar valdības atbalstu (vājākais efekts)

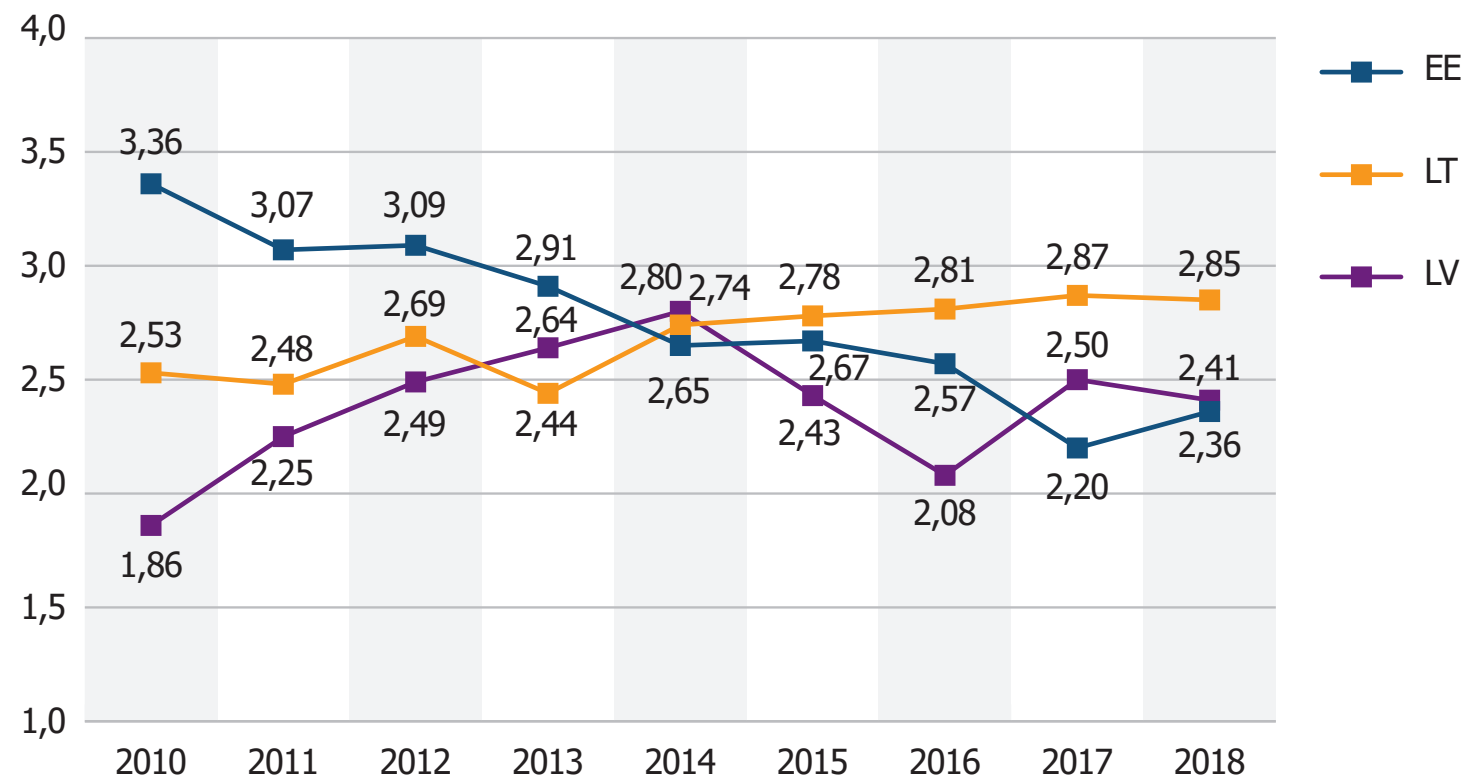
Apmierinātība ar VID 2010.–2018. gadā

(Vidējais vērtējums skalā, kur '1' nozīmē ļoti zemu, bet '5' - ļoti augstu apmierinātību)

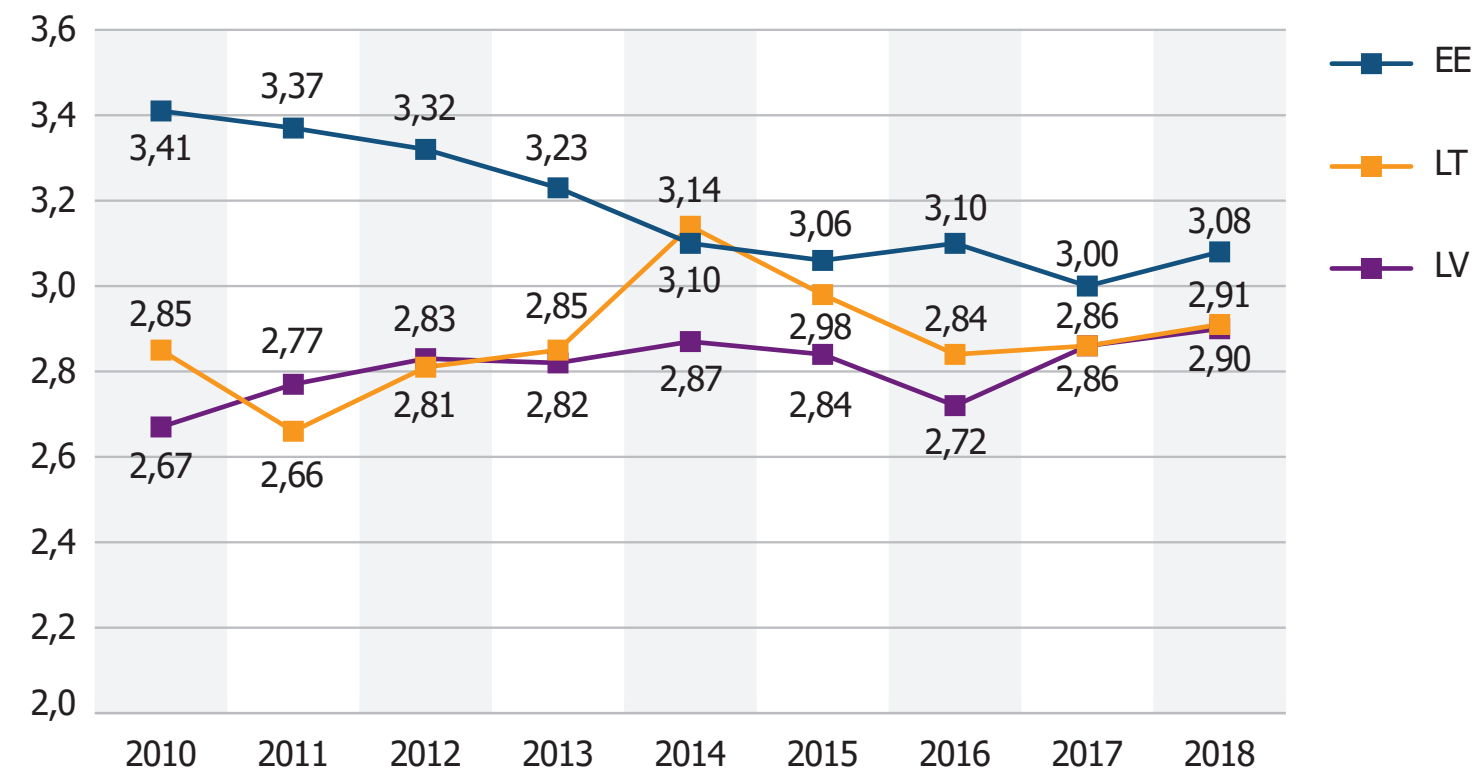
Apmierinātība ar valdības nodokļu politiku 2010.–2018. gadā

(Vidējais vērtējums skalā, kur '1' nozīmē ļoti zemu,
bet '5' - ļoti augstu apmierinātību)

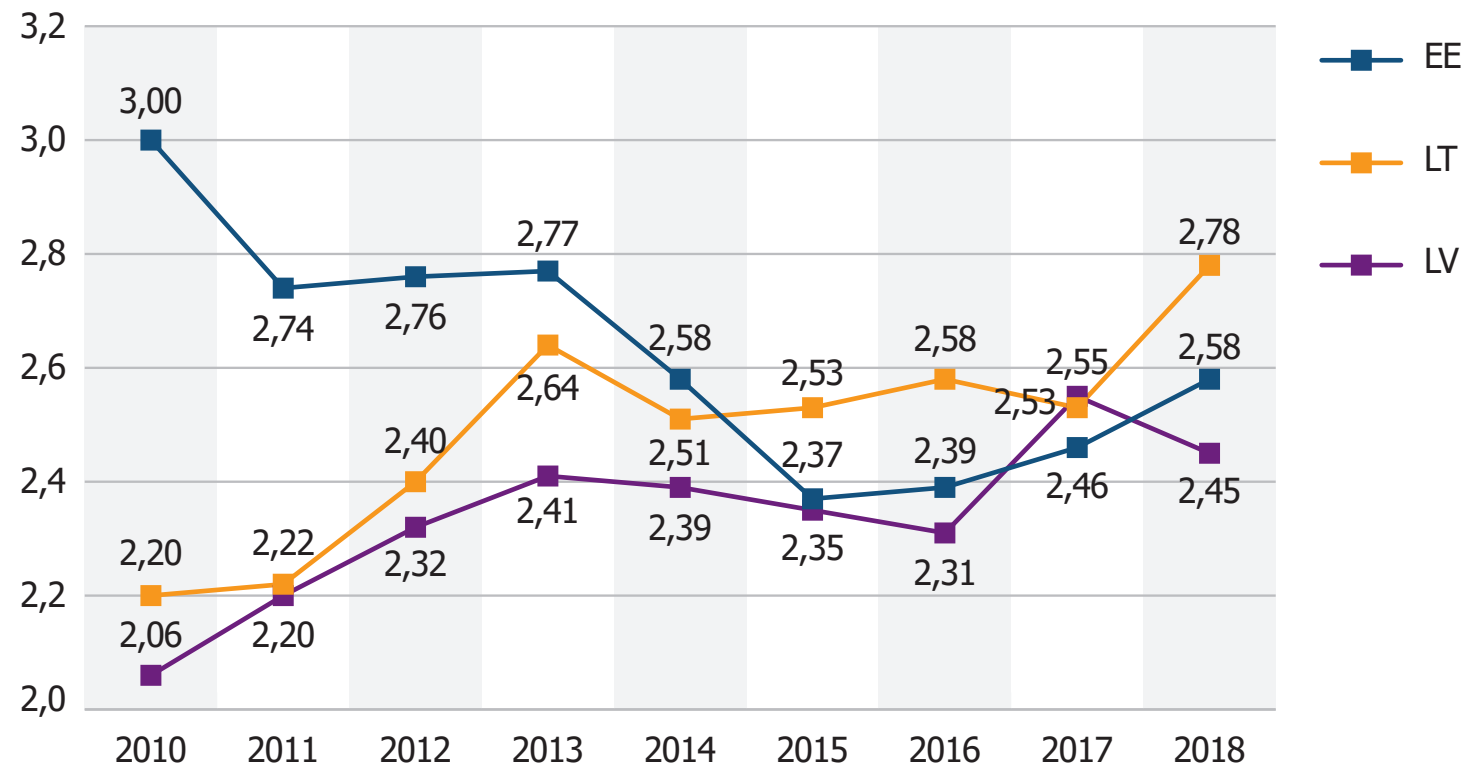
Apmierinātība ar biznesa likumdošanas kvalitāti 2010.–2018. gadā

(Vidējais vērtējums skalā, kur '1' nozīmē ļoti zemu,
bet '5' - ļoti augstu apmierinātību)

Apmierinātība ar valdības atbalstu uzņēmējiem 2010.–2018. gadā

(Vidējais vērtējums skalā, kur '1' nozīmē ļoti zemu,
bet '5' - ļoti augstu apmierinātību)

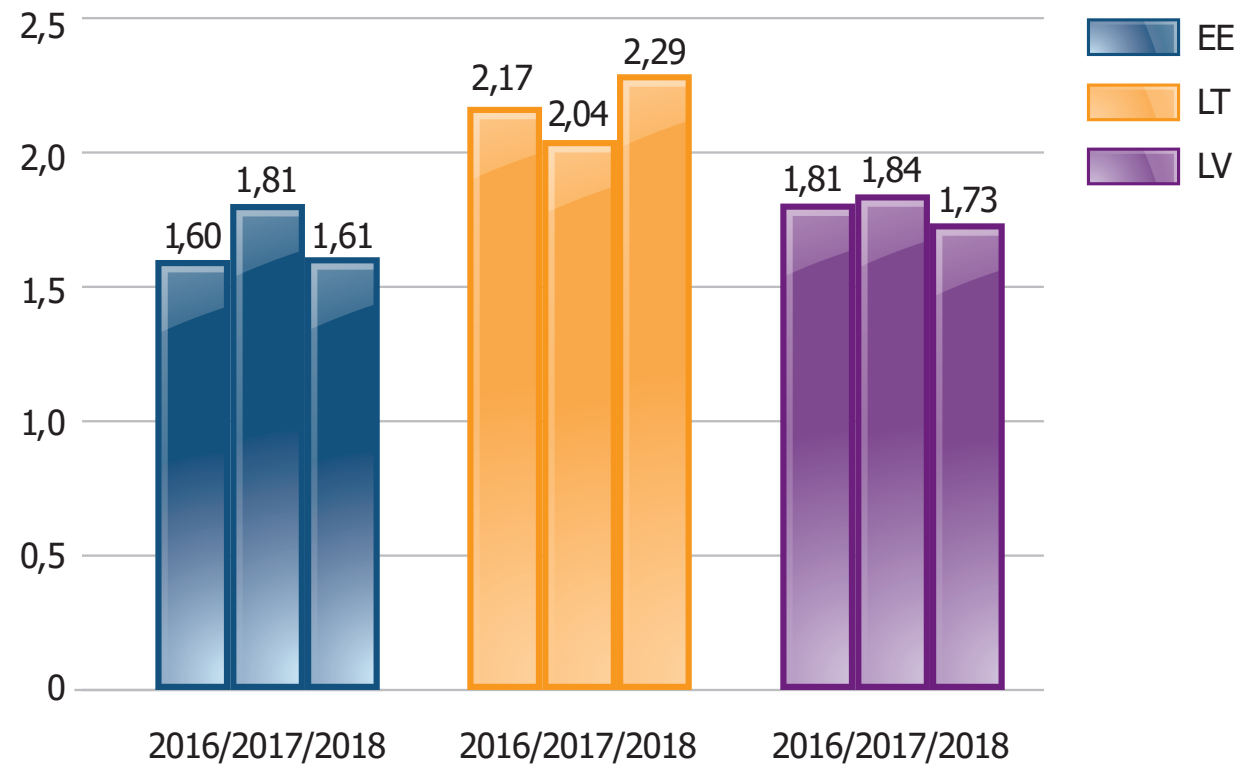

Statistiski nozīmīgi ietekmējoši faktori (izmantojot regresijas analīzi)

■ Lielāka tolerance pret iesaistīšanos ēnu ekonomikā →
lielāka iesaiste ēnu ekonomikā

Nodokļu morāle: krāpšanās ar nodokļiem vienmēr ir attaisnojama, ja rodas tāda iespēja

(Vidējais vērtējums skalā, kur '1' nozīmē ļoti augstu nodokļu morāli, bet '5' - ļoti zemu nodokļu morāli)

Pētījuma kopsavilkums

SSE Riga ēnu ekonomikas indekss tiek noteikts ik gadu, balstoties uz Putniņš un Sauka (2015) izstrādāto metodoloģiju, un izmantojot Baltijas valstu uzņēmēju aptaujas. Aptaujās tiek izmantoti vairāki aptaujāšanas un datu vākšanas paņēmieni, kuri iepriekšējos pētījumos izrādījušies efektīvi iespējami ticamāku atbilžu saņemšanai. Lai aprēķinātu ēnu ekonomikas lielumu procentos no IKP, indeksā ir iekļauti aprēķini par neuzrādītajiem uzņēmējdarbības ienākumiem, neregistrētajiem vai slēptajiem darbiniekiem, kā arī neuzrādītajām „aploksņu” algām. Šajā pētījumā galvenā uzmanība pievērsta aplēsēm par ēnu ekonomiku 2018. gadā un tendencēm 2009.–2018. gadā.

Viens no svarīgākajiem šī gada pētījumā konstatētajiem faktiem attiecas uz Baltijas valstu ēnu ekonomikas attīstības tendencēm. Saskaņā ar mūsu aplēsēm, ēnu ekonomika Latvijā 2018. gadā turpināja pieaugt: no 20,7% 2016. gadā un 22,0% 2017. gadā uz 24,2% no IKP 2018. gadā (pieaugums par 2,2% salīdzinājumā ar 2017. gadu). Neliels ēnu ekonomikas pieaugums vērojams arī Lietuvā: par +0,5% (no 18,2% 2017. gadā uz 18,7% 2018. gadā). Savukārt Igaunijā ēnu ekonomika 2018. gadā ir samazinājusies par -1,5% (attiecīgi, no 18,2% uz 16,7% no IKP). Tendence Latvijas un arī Lietuvas ēnu ekonomikas apjoma dinamikā uzrāda satraucošu tendenci, ņemot vērā ka abās valstīs vērojams straujš ekonomikas pieaugums.

Pētījuma kopsavilkums

Mūsu aplēses liecina, ka visās trīs Baltijas valstīs nozīmīgākā ēnu ekonomikas komponente 2018. gadā (līdzīgi kā 2017. gadā) ir „aplokšņu” algas, kas Latvijā veido 43,5% no kopējās ēnu ekonomikas, bet Igaunijā un Lietuvā, attiecīgi, 54,5% un 43,2%. Vidējās algas daļa (%), ko uzņēmēji slēpj no valsts 2018. gadā ir relatīvi līdzīga Lietuvā un Igaunijā (attiecīgi, 15,5% un 16,7%), bet izteikti lielāka Latvijā (21,5%).

Ienākumu neuzrādīšana (kas Latvijā veido aptuveni 35,2% no visas ēnu ekonomikas), līdzīgi kā aplokšņu algas, ir komponente, kas nosaka lielāko ēnu ekonomikas apjomu atšķirību starp Latviju un pārējām Baltijas valstīm. Proti, Latvijā vidējā ienākumu daļa (%) ko uzņēmēji slēpj no valsts 2018. gadā ir pieaugusi līdz 17,9% (no 17,1% 2017. gadā), savukārt Igaunijā ir 9,9% (neliels pieaugums salīdzinājumā ar 2017. gadu: no 9,7%), bet Lietuvā: 13,8% (pieaugums no 12,8% 2017. gadā). Abiem šiem faktoriem—gan aplokšņu algām, gan ienākumu neuzrādīšanai—būtu jāpievērš nopietna uzmanība izstrādājot politiku ēnu ekonomikas apkarošanai, jo īpaši Latvijā.

Pētījuma kopsavilkums

Darbinieku neuzrādīšanas apjoms 2018. gadā ir samazinājies gan Lietuvā, gan Igaunijā, sasniedzot 5,4% līmeni. Savukārt Latvijā darbinieku neuzrādīšanas apjoms 2018. gadā ir salīdzinoši būtiski pieaudzis: no 7,4% līdz 9,6%. Atbilstoši mūsu aplēsēm, darbinieku neuzrādīšanas komponente ir salīdzinoši būtiska visās trijās Baltijas valstīs, veidojot 21,3%, 18,7% un 15,6% no kopējās ēnu ekonomikas attiecīgi, Latvijā, Igaunijā un Lietuvā.

Mēs vērtējam arī neregistrēto uzņēmumu proporciju. Saskaņā ar mūsu datiem neregistrētie uzņēmumi Latvijā veido 8,6% no visiem uzņēmumiem, bet Lietuvā un Igaunijā, attiecīgi, 10,0% un 6,4% no visiem uzņēmumiem.

Pētījuma kopsavilkums

Lietuva joprojām izceļas ar visaugstāko kukuļdošanas līmeni Baltijas valstīs, sevišķi attiecībā uz valsts pasūtījumiem. Atbilstoši pētījuma rezultātiem, 2018. gadā Lietuvas uzņēmumi vidēji maksāja 13,8% no līguma summas, lai nodrošinātu valsts pasūtījumu. 2017. gadā šis rādītājs bija 'tikai' 10,1%. Latvijā un Igaunijā šie rādītāji ir, attiecīgi, 5,3% (neliels pieaugums no 5,1% 2017. gadā) un 2,5% (samazinājums no 3,9% 2017. gadā) no līguma summas. Diemžēl gan Lietuvā, gan arī Latvijā pieaug arī vispārējais kukuļdošanas līmenis: no 7,1% 2017. gadā uz 8,3% (no kopējiem ieņēmumiem) 2018. gadā Latvijā; no 8,4% 2017. gadā uz 9,9% (no kopējiem ieņēmumiem) 2018. gadā Lietuvā. Savukārt Igaunijā vispārējais kukuļdošanas līmenis 2018. gadā sasniedz 5,0%, kas ir samazinājums par -0,5% salīdzinājumā ar 2017. gadu.

Visaugstākais ēnu ekonomikas līmenis Latvijā ir vērojams Zemgalē un Rīgas reģionā. Nozaru griezumā visaugstākais ēnu ekonomikas īpatsvars joprojām ir būvniecības nozarē.

Pētījuma kopsavilkums

Attiecībā uz attieksmi, uzņēmumi Baltijas valstīs joprojām ir relatīvi apmierināti ar Valsts ieņēmumu dienesta (VID) darbību. Latvijā un Igaunijā 2018. gadā apmierinātība ar VID ir nedaudz palielinājusies, savukārt Lietuvā: nedaudz samazinājusies. Pēc krituma 2017. gadā, Igaunijā ir nedaudz palielinājusies arī apmierinātība ar valsts nodokļu politiku, kur uzņēmēji uzrāda gandrīz tikpat lielu apmierinātību kā Latvijā (vidējais vērtējums Igaunijā: 2,36, skalā no 1–5, kur „5” nozīmē ļoti augstu apmierinātību, salīdzinājumā ar 2,41 Latvijā). Lietuvā uzņēmēji ar valsts nodokļu politiku ir neaudz apmierinātāki (vērtējums 2,85). Visās trīs Baltijas valstīs ir nedaudz pieaugusi apmierinātība ar biznesa likumdošanas kvalitāti, kas 2018. gadā ir robežās no 2,90–3,08.

Pētījuma kopsavilkums

Izmantojot regresijas analīzi, mēs identificējām vairākus faktorus, kas veicina Baltijas valstu uzņēmēju iesaistīšanos ēnu ekonomikā. Uzņēmumi, kas nav apmierināti ar nodokļu politiku vai valdību, biežāk sliecas iesaistīties ēnu ekonomikā; apmierinātie uzņēmumi to dara retāk. Šis rezultāts saskan ar iepriekšējiem pētījumiem par izvairīšanos no nodokļu maksāšanas, kā arī ietekmē politikas veidošanas pasākumus, kuru mērķis ir samazināt ēnu ekonomiku.

Izvairīšanās no nodokļu maksāšanas un apzinātas ienākumu neuzrādīšanas Baltijas valstīs ir saistīta gan ar pieņēmumu par iespēju tikt pieķertam, gan pieņēmumu par sagaidāmo sodu pieķeršanas gadījumā. Tie uzņēmumi, kuri uzskata, ka iespējamība tikt pieķertam vai sods pieķeršanas gadījumā ir bargāks, sliecas ēnu ekonomikā iesaistīties mazāk. Mūsu rezultāti parāda arī to, ka jaunāki uzņēmumi ēnu ekonomikas aktivitātēs iesaistās vairāk nekā vecāki uzņēmumi. Iespējamais izskaidrojums šādam rezultātam ir, ka jaunāki uzņēmumi izmanto izvairīšanos no nodokļu maksāšanas ar mērķi būt konkurētspējīgāki attiecībā pret uzņēmumiem, kuri darbojas jau ilgāku laiku.

Pētījuma kopsavilkums

Mūsu rezultāti norāda uz nepieciešamību turpināt reformas un citas politikas iniciatīvas ēnu ekonomikas mazināšanai: Latvijā, lai mazinātu plaisu ar kaimiņvalstīm, bet Igaunijā un Lietuvā—lai mainītu iepriekšējos gados novēroto ēnu ekonomikas apjoma pieauguma tendenci

Uzņēmēju aptauja

SSE Riga ēnu ekonomikas indekss tiek veidots, izmantojot Igaunijas, Latvijas un Lietuvas uzņēmumu īpašnieku/ vadītāju ikgadējo aptauju, kas izstrādāta pēc Putniņa un Saukas (2015) metodes. Aptaujas tiek rīkotas katru gadu februārī–aprīlī, un to laikā tiek uzdoti jautājumi par ēnu ekonomiku iepriekšējo divu gadu laikā. Piemēram, 2019. gada februārī–martā veiktās aptaujas laikā tika apkopota informācija par ēnu ekonomiku 2018. un 2017. gadā. Lai nodrošinātu konsekventas atbildes, secīgi veiktās aptaujās viens gads pārklājas (piem., apkopojot informāciju par 2017. gada ēnu uzņēmējdarbību aptaujās, kas veiktas 2018. un 2019. gadā).

Aptaujāto uzņēmumu izlasi mēs veidojam nejaušā stratificētā kārtībā, katrā valstī nodrošinot uzņēmumu daudzumam proporcionālu pārstāvniecību. Strādājot ar aktīvajiem uzņēmumiem katrā Baltijas valstī (izmantojam *Orbis* datubāzi, kuru uztur *Bureau Van Dijk*), par katru no tām mēs izveidojam lieluma kvintiles (izmantojot aktīvu uzskaites vērtību), un no katra lieluma kvintiles, izmantojot nejaušu atlasī, tiek atlasīta vienāda apjoma izlase. Pavisam katrā valstī tiek veiktas vismaz 500 telefonintervijas katrā no valstīm. Aptauja tika veikta sadarbībā ar SKDS.

Indeksa aprēķināšana

Ar indeksu tiek mērīts ēnu ekonomikas lielums procentos no IKP.

IKP mērīšanai pastāv trīs vispārlietotas metodes: apjoma, izdevumu un ieņēmumu pieeja. Mūsu indeksa pamatā ir ieņēmumu pieeja, saskaņā ar kuru IKP tiek aprēķināts kā darbinieku bruto atlīdzības (bruto personīgie ienākumi) un uzņēmumu bruto saimnieciskās darbības ienākumu (bruto uzņēmumu ienākumi) summa. Indekss tiek aprēķināts trīs posmos:

- i) izmantojot anketā norādītās atbildes, tiek aplēsts līmenis, kādā netiek uzrādīta darbinieku atlīdzība un uzņēmumu saimnieciskās darbības ienākumi;
- ii) tiek aplēsta katra uzņēmuma ēnu ražošana kā vidējais svērtais rādītājs no neuzrādītās darbinieku atlīdzības un uzņēmuma saimnieciskās darbības ienākumiem, un svērums rāda darbinieku atlīdzības un uzņēmumu saimnieciskās darbības ienākumu īpatsvaru IKP sastāvā;
- iii) tiek aprēķināts ēnu ražošanas vidējais, ar ražošanu svērtais lielums dažādiem uzņēmumiem.

Indeksa veidošanai izmantotās metodes

Pirmajā posmā uzņēmuma i neuzrādītie saimnieciskās darbības ienākumi $UR_i^{Operating\ Income}$ tiek aplēsti tieši, izmantojot attiecīgo anketas jautājumu. Savukārt neuzrādīto darbinieku atlīdzību veido šādi divi elementi: i) neuzrādītā jeb aplokšņu alga un ii) neuzrādītais darbinieku skaits. Abi kopā šie elementi rāda uzņēmuma i kopējo neuzrādīto darbinieku atlīdzības daļu:

$$UR_i^{EmployeeRemuneration} = 1 - (1 - UR_i^{Salaries})(1 - UR_i^{Employees})$$

Indeksa veidošanai izmantotās metodes

Otrajā posmā par katru uzņēmumu tiek izveidots neuzrādīto personīgo ienākumu un neuzrādīto uzņēmuma saimnieciskās darbības ienākumu vidējais svērtais rādītājs, tādējādi tiek iegūta aplēse par neuzrādīto (ēnas) daļu uzņēmuma ražošanā (ienākumos):

$$ShadowProportion_i = \alpha_c UR_i^{EmployeeRemuneration} + (1 - \alpha_c) UR_i^{OperatingIncome}$$

kur α_c ir darbinieku atlīdzības (*Eurostat* D.1 postenis) attiecība pret darbinieku atlīdzības kopsummu un uzņēmumu bruto saimnieciskās darbības ienākumiem (*Eurostat* B.2g un B.3g postenis). Mēs aprēķinājām α_c katrai valstij, kas ir c , katrā gadā, izmantojot *Eurostat* datus. Ir svarīgi izmantot vidējo svērto rādītāju par neuzrādītajiem lielumiem, nevis vienkārši vidējo lielumu, lai ēnu ekonomikas indeksu varētu traktēt procentos no IKP.

Indeksa veidošanai izmantotās metodes

Trešajā posmā tiek izmantots neuzrādītās ražošanas vidējais svērtais lielums, kas ir *ShadowProportion_i*, uzņēmumiem *c* valstī, lai iegūtu attiecīgās valsts ēnu ekonomikas indeksu:

$$INDEX_C^{Shadow Economy} = \sum_{i=1}^{N_c} w_i ShadowProportion_i$$

Svērumi, kas ir w_i , ir katra uzņēmuma relatīvais piensums valsts IKP, kas tiek tuvināti, izmantojot uzņēmuma maksātās algas relatīvo lielumu. Tāpat kā otrajā posmā, arī šajā posmā ir svarīgi izmantot svērumu, lai ēnu ekonomikas indeksu izteiktu procentos no IKP.

Nobeiguma posmā mēs izmantojām metodoloģiju, kas izmantota Pasaules Ekonomikas foruma (*World Economic Forum*) sagatavotajā Globālās konkurētspējas ziņojumā (*Global Competitiveness Report*), un piemērojām $INDEX_C^{Shadow Economy}$ svērto slidošo vidējo, ņemot datus no divām jaunākajām aptaujām. Tam ir vairāki iemesli tostarp i) tādējādi tiek palielināts pieejamās informācijas apjoms un attiecīgi indeksa precizitāte, jo tiek sniegts lielāka apjoma paraugs, un ii) tādējādi rezultāti ir mazāk jutīgi pret konkrēto laiku, kurā aptauja tiek apstrādāta.

Indeksa veidošanai izmantotās metodes

Svērumu shēmā ietverti divi elementi, kuri savstarpēji pārklājas:

- i) lielāks svērums tiek piešķirts jaunākajai aptaujai, jo tajā ietverta jaunāka informācija (pagātnes informācija tiek „diskontēta”),
- ii) lielāks svērums tiek piešķirts lielāka apjoma paraugiem, jo tajos ietverts lielāks informācijas apjoms.

Saskaņā ar Pasaules Ekonomikas foruma pieeju tiem gadiem, par kuriem nav laika rindu no iepriekšējām aptaujām (2009. gada un 2010. gada rezultāti, kuru pamatā ir 2011. gadā veiktā pirmā aptauja), indeksa pamatā ir tikai viena aptauja. Attiecīgi indeksa aplēses par pirmajiem diviem gadiem (2009. gadu un 2010. gadu) ir jutīgākas pret izlases kļūdām nekā turpmākās aplēses par gadu, kurām izmantots lielāka apjoma paraugs un slidošais vidējais. Lai varētu veikt salīdzinājumu starp valstīm, mēs piemērojām konsekventu metodoloģiju, aprēķinot ēnu ekonomikas indeksu katrā Baltijas valstī.

Atsauces

Putnins, T. and A. Sauka (2015), Measuring the Shadow Economy Using Company Managers. *Journal of Comparative Economics*, 43 (2), 471–490.

Pateicamies SSE Riga Ilgtspējīga biznesa centram par finansiālo atbalstu ēnu ekonomikas indeksa datu vākšanai 2019. gadā, SKDS par datu vākšanu un mūsu sadarbības partneriem—Lielbritānijas Vēstniecībai Latvijā, Eiropas Komisijai, biedrībai „BASE”, Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kamerai un Latvijas Republikas Finanšu ministrijai par kopīgu darbu konferences „Ēnu ekonomika Latvijā” rīkošanā. Pateicamies arī visiem uzņēmējiem, kuri piekrita piedalīties intervijās.

Šo pētījumu līdzfinansē Latvijas Zinātnes padome, projekti: „Institūti un nodokļu iekasēšana Latvijā”, projekts Nr. Lzp-2018 / 2-0067 un “Remigrācija un Intelektuālais ieguvums Latvijā”, projekts Nr. Lzp-2018/1 -0486

Shadow: Neformālās ekonomikas un ēnu prakses izpēte bijušajā PSRS reģionā (projekta numurs: 778188)

BUSINESS AGAINST
BASE
SHADOW ECONOMY

FLPP
FUNDAMENTĀLE UN
LIETIŠĀ PĒTĪJUMU
PROJEKTI

SSE RIGA